

TÜRK-İSVİÇRE HUKUKUNDA GÜVEN SORUMLULUĞU - KAVRAMIN GELİŞİMİ VE ELEŞTİRİSİ -

(Araştırma Makalesi)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1517877>

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe KURTULAN GÜNER*

Öz

Güven sorumluluğu, temelini dürüstlük kuralında bulan, haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk ikiliği dışındaki gri alanda yer alan bir kavramdır. Kavram, ilk olarak Alman hukukunda ortaya çıkmış, Alman hukukundaki bu gelişmeler zaman içinde Türk-İsviçre öğretisinde ve yargı kararlarında da yansımalarını bulmuştur. İsviçre Federal Mahkemesi 1994 yılında verdiği meşhur *Swissair* kararıyla birlikte yeni bir sorumluluk temeli olarak güven sorumluluğunu ilk defa kabul etmiştir. Yargıtay da özellikle 2010 yılından beri verdiği bir dizi kararla güven sorumluluğu adı altında ayrı bir sorumluluk temelini kabul etmiş, bunun için aranan şartlar da zaman içinde belirginleşmiştir. Güven sorumluluğu Türk pozitif hukukunda da kendine yer bulmuş ve Türk Ticaret Kanunu'nun 209. maddesiyle şirketler topluluğu özelinde güven sorumluluğu ayrıca düzenlenmiştir. Mahkeme kararlarıyla bahsi geçen hukuk sistemlerinde kendine bir yer edinen güven sorumluluğuna ilişkin olarak dile getirilen eleştirileri temel olarak üç gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki teorisinin dogmatik kökenlerine ve bu teorisinin Türk-İsviçre hukuk sistemiyle uyum içinde olmadığına ilişkindir. İkinci temel eleştiri sorumluluğun sınırlarının genişliğine ve silikliğine, bir diğer eleştiri ise sonuçlarının belirsizliğine ilişkindir. Bu çalışmada güven sorumluluğunun gelişimi ve temel unsurları incelenmiş, söz konusu eleştiriler Türk hukuku özelinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Güven Sorumluluğu, Hukuka Aykırılık Unsuru, Güven İlkesi, Dürüstlük Kuralı, *Culpa in Contrahendo*

* İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul (gokce.kurtulan@bilgi.edu.tr) ORCID: 0000-0001-6982-3820 (Gönderim Tarihi: 17.07.2024-Kabul Tarihi: 15.08.2024) Yazar, eserinin *Derginize ait bilimsel etik ilkelere uygun olduğunu taahhüt eder.*

RELIANCE LIABILITY IN TURKISH-SWISS LAWS
- THE DEVELOPMENT AND CRITICISIM OF THE CONCEPT -
(Research Article)

Abstract

Reliance liability is a concept that finds its basis in the rule of bona fides and is located in the gray area outside the dichotomy of tort and contractual liability. The concept first emerged in German law, and these developments in German law found their reflections in Turkish-Swiss doctrine and jurisprudence over time. With its famous Swissair decision dated 1994, the Swiss Federal Court acknowledged for the first time the reliance liability as a new basis of liability. The Turkish Court of Cassation has also accepted the reliance liability as a separate basis of liability with a series of decisions, especially since 2010, and the conditions required therefor have become clearer over time. Reliance liability has also found its place in Turkish positive law with the introduction of Article 209 of the Turkish Commercial Code, which specifically regulates the reliance liability within the context of corporate groups. It is possible to categorize the criticisms put forward against the concept of reliance liability into three groups. The first one is related to the dogmatic origins of the theory and its incompatibility with the Turkish-Swiss legal system. The other main criticisms are related to the breadth and vagueness of the limits of the liability, and to the uncertainty of its consequences. In this study, the development and the basic elements of reliance liability are analyzed, and such criticisms are evaluated in the context of Turkish law.

Keywords

Reliance Liability, Wrongfulness, Reliance Principle, Bona Fides Rule, Culpa in Contrahendo

GİRİŞ

Güven sorumluluğu, temelini dürüstlük kuralında bulan, haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk ikiliği dışındaki gri alanda yer alan bir kavramdır¹. İlk olarak Alman hukukunda gelişmeye başlayan bu kavram², son otuz yılda Türk-İsviçre hukukunda da kendine önemli bir yer edinmiştir. Güven sorumluluğun ortaya çıkışının arkasında yatan temel sebep, toplumsal ilişkilerin aldığı girift yapının bir sonucu olarak ortaya çıkan bazı durumların Kanun'da açıkça düzenlenen başlıca sorumluluk temellerine tam olarak uymaması ve neticede ortaya adaletsiz sonuçların çıkabilmesidir³. Haksız fiil kuralları uyarınca salt ekonomik zararların tazmininin güç olması⁴ ya da sözleşmesel sorumluluk kurallarının uygulanabilmesi için ortada geçerli bir sözleşme bulunması gibi şartlar, güven sorumluluğunun ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Alman haksız fiil hukukunda ihmali davranış sonucunda ortaya çıkan salt malvarlığı zararlarının tazmin edilmemesi fikri⁵, başta *Canaris* olmak üzere birçok hukukçunun bu boşluğun doldurulması konusunda çeşitli çözümlerine girmesine neden olmuştur⁶. *Canaris*, 1971 yılında yayınlanan “*Die Vertrauenshaftung im deutschen Privatrecht*” başlıklı eseriyle haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk dışında kalan bu yeni sorumluluk rejiminin ve dogmatik temellerini atmıştır⁷. Kuşkusuz *Canaris*'in anılan eserinde ortaya

¹ **Serozan**, Rona: Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, Beta, İstanbul 2007 (‘Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme’), s. 717. Güven sorumluluğunun geleneksel sorumluluk temelleri olan haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluğun yanında üçüncü bir hukuki sorumluluk temeli olduğu yönünde bkz. **Banakas**, Stathis: “Unde Venis et Quo Vadis: European Tort Law Revisited”, Swiss Review of International and European Law, Cilt 18, Sayı 4, 2008, s. 310.

² **Roberto**, Vito/**Kuzniar**, Nadia: “Ein Vierteljahrhundert Vertrauenshaftung”, AJP, Sayı 11, 2019, s. 1106.

³ **Kalkan Oğuztürk**, Burcu: Güven Sorumluluğu, Vedat, İstanbul 2008, s. 97.

⁴ MüKoBGB/**Emmerich**, 7. Aufl. 2016, BGB § 311 Rn. 38; Bu konuya ilişkin olarak bkz. **Çağlayan Aksoy**, Pınar: Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, On İki Levha, İstanbul 2016, s.14 vd.

⁵ **Çağlayan Aksoy**, s. 40.

⁶ **Roberto/Kuzniar**, s. 1106.

⁷ **Canaris**, Claus-Wilhelm: Die Vertrauenshaftung im deutschen Privatrecht, Beck, Münih 1971. *Canaris*'in yaptığı en büyük katkı, bu sorumluluk tipini bir bütün olarak ele almış olmasıdır. Haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluğun yanı sıra, *culpa in contrahendo*; üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme ve sözleşmenin müspet ihlali kurumlarının ortak bir amaca benzer şekilde hizmet ettiğini ortaya koyarak bunları bir sorumluluk tipine

koyduğu teoriyi, Alman özel hukuk öğretisinin tarihsel gelişiminden izole bir şekilde ele almak mümkün değildir. 19. yüzyılın ikinci yarısında *Jhering*'in *culpa in contrahendo* teorisiyle haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk ikiliğinin dışına çıkmamanın mümkün olduğunun kabul edilmesi, 20. yüzyılın başlarında ifa yükümlülükleriyle koruma yükümlülükleri arasındaki ayrımın belirginleşmesi ve akabinde *Larenz*'in katkılarıyla birincil (asli) ve ikincil (yan) edim yükümlülükleri kavramlarının ortaya çıkması güven sorumluluğu teorisinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır⁸.

Alman hukukundaki bu gelişmeler zaman içinde Türk-İsviçre öğretisinde de yansımalarını bulmuştur. İsviçre Federal Mahkemesi 1994 yılında verdiği meşhur *Swissair* kararıyla birlikte yeni bir sorumluluk temeli olarak güven sorumluluğunu tesis etmiştir⁹. Bu kararı takiben İsviçre öğretisinde

dönüştürmüştür. Canaris'in "bütünsel borç ilişkisi" (*einheitliches Schuldverhältnis*) teorisi hakkında bkz. **Berger**, Bernhard: *Verhaltenspflichten und Vertrauenshaftung*, Stämpfli, Bern 2000, s. 24; **Kuonen**, Nicolas: *La responsabilité précontractuelle*, Schulthess, Zürich 2007, s. 367 vd.; **Gezder**, Ümit: *Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, Beta, İstanbul 2010 s. 91 vd.; **Demircioğlu**, Huriye Reyhan: *Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa in Contrahendo Sorumluluğu)*, Yetkin, Ankara 2009, s. 163 vd.; **Kırca**, Çiğdem: *Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004, s. 113-116; **Sert Sütçü**, Selin, "Güven Sorumluluğu Kavramı ve Yargıtay'ın Güven Sorumluluğuna Yaklaşımı", *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, Cilt 12, Sayı 28, 2020, s. 197.

⁸ Teorinin tarihsel gelişimine ilişkin ayrıntılı bir analiz için bkz. **Berger**, s. 17 vd.; **Kuonen**, s. 367 vd. Ayrıca bkz. **Demircioğlu**, s. 161 vd.; **Kırca**, s. 159 vd.

⁹ BGE 120 II 331. Karara konu olayın temelinde, *Swissair Beteiligungen AG*'nin 100% yavru ortağı olan *IGR Holding* ile *Wibru Holding AG* arasında yapılmış ve *IGR Holding* tarafından ifa edilmemiş bir sözleşme bulunmaktadır. Bu sözleşme uyarınca *IGR Holding*'in golf sahalarına yakın yerlerde inşa edeceği rezidanslarda sunacağı konaklama hizmeti karşılığında belirli bir sürenin kira bedeli peşin olarak ödenmesi kararlaştırılmıştır (90.000 İsviçre Frangı). Sözleşmede belirlenen bedeli peşinen ödeyen kişilere 40 yıl boyunca bu rezidanslarda belirli bir süre boyunca konaklama imkânı verecek bir üyelik sistemi kurulacaktır. *Wibru Holding AG* sözleşmeden doğan borcunu peşin olarak ifa etmiş olmasına rağmen, *IGR Holding*'in hayata geçirmeyi taahhüt ettiği projeyi gerçekleştirmediği görülmüştür. Bunun sebebi, her ne kadar *IGR Holding* ile bu sözleşmeyi yapan taraflara aksi yönde mektuplar gönderilmiş olsa da, *IGR Holding*'in gittikçe kötüleşen ekonomik durumudur. Nitekim ekonomik durumunun kötüleşmesi üzerine *Swissair*, *IGR Holding*'i bir başka şirkete (*Euroactividade AG*) satmaya karar vermiş ve bu husus da *IGR Holding* tarafından sözleşmelerine "yeni bir işbirliği" olarak aktarılmıştır. *IGR Holding*'in *Euroactividade AG*'ye satılmasından bir süre sonra *IGR Holding* sözleşmeyle taahhüt ettiği projeyi hayata geçirme imkânına sahip olmadığını belirterek ödenmiş bedellerin bu kişilere %7 faizle birlikte iade edileceğini bildirmiştir. Buna karşılık, *Wibru Holding*'in yaptığı ihtarlar karşılıksız kalmış, kendisine bir ödeme yapılmamıştır. Bunun üzerine *Wibru Holding* ödemiş olduğu 90.000 İsviçre Frankının faiziyle

birçok yazar güven sorumluluğu üzerine eserler ortaya koymuştur¹⁰. Türk hukukunda da Yargıtay, özellikle 2010 yılından beri verdiği bir dizi kararla güven sorumluluğu adı altında ayrı bir sorumluluk temelini kabul etmiş, bunun için aranan şartlar da zaman içinde belirginleşmiştir. Güven sorumlu-

iadesi için *Swissair*'e başvurmuş, *IGR Holding*'in artık kendi yavru şirketi olmadığı ve hakkında iflas kararı verilmiş olduğu cevabını almıştır. Bunun üzerine *Wibru Holding*, *Swissair*'e karşı ticaret mahkemesinde dava açmış, bu dava reddedilmiş ve kararın temyizi üzerine uyuşmazlık Federal Mahkeme'nin önüne kadar gelmiştir. Mahkemenin kararında üzerinde en çok durulan olgunun, *IGR Holding*'in reklam broşürlerinde ve mektup kağıtlarında yer alan ifadeler olduğu görülmektedir. Reklam broşürlerinde *Swissair*'in logosunun, ticaret unvanının ve "*IGR bir Swissair ortaklığıdır*" ("*Die IGR ist ein Unterhemen der Swissair*") ifadesinin yer aldığı belirtilmektedir. Buna ek olarak yavru şirketin yine broşürlerinde "*Nerede IGR varsa, Swissair oradadır ve tâbii ki IGR'nin arkasındadır. IGR, Swissair'in bağımsız bir işletmesidir fakat ana şirketiyle aynı esaslara bağlı olarak çalışmaktadır. Böylece başından itibaren IGR'de uluslararasılık, misafirperverlik, özenli koruma ve güvenlik esas alınmaktadır.*" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadelerin bir patronaj açıklaması (himaye beyanı) olmasa bile, potansiyel müşterileri etkileme amacına sahip reklam beyanları olduğu, bu reklam beyanlarına da aynı şekilde yaklaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan Mahkeme, broşürlerde geçen söz konusu ifadelerin bir garanti yükümlülüğü niteliğinde olmadığını, bu yüzden Borçlar Kanunu'nun garanti sorumluluğuna ilişkin hükümleri uyarınca uyuşmazlığın çözülme-yeceğini belirtmiştir. Federal Mahkeme *Swissair*'in karşı taraf nezdinde uyandırdığı ve boşa çıkardığı güvenin korunması gerektiğine karar vermiştir. Federal Mahkeme kararının Türkçe özeti ve değerlendirmesi için bkz. **Yılmaz**, Asuman: Şirketler Topluluğuna Güvenen Doğan Sorumluluk, On İki Levha, İstanbul 2010, s. 163 vd. Bu karara ilişkin olarak ayrıca bkz. **Okutan Nilsson**, Gül: "Şirketler Topluluğunda Güvenen Doğan Sorumluluk", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2013, s. 38-43; **Pulaşlı**, Hasan: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğunun Temel Nitelikleri ve Hâkim Şirketin Güven Sorumluluğu", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1-2, 2007, s. 271 vd.; **Sert Sütçü**, s. 198 vd.; **Peter**, Henry: "Le responsabilité fondée sur la confiance en droit des sociétés", Journée de la responsabilité civile 2000: La responsabilité fondée sur la confiance/Vertrauenshaftung, Schulthess, Zürich 2001, s. 53-55.

¹⁰ Bkz. **Loser**, Peter: Die Vertrauenshaftung im schweizerischen Schuldrecht, Stämpfli, Bern 2006; **Bärtschi**, Harald: Verabsolutierte Relativität - Die Rechtsstellung des Dritten im Umfeld von Verträgen, Schulthess, Zürich 2009; **Walter**, Hans Peter: "Die Vertrauenshaftung: Unkraut oder Blume im Garten des Rechts?", ZSR, Cilt 120, Sayı 2, 2001 I, 79 vd.; **Wiegand**, Wolfgang: "Die Canaris-Rezeption in der Schweiz - Vertrauenshaftung und «einheitliches gesetzliches Schuldverhältnis» im Schweizer Recht", Festschrift für Claus-Wilhelm Canaris zum 70. Geburtstag, Band II, Beck, Münih 2007, 881 vd.; **Schmid**, Jörg: "Vertrauenshaftung bei Formungültigkeit", Richterliche Rechtsfortbildung in Theorie und Praxis, Festschrift für Hans Peter Walter, Schulthess, Bern 2005, 417 vd.; **Bucher**, Eugen: "Vertrauenshaftung: Was? Woher? Wohin?", Richterliche Rechtsfortbildung in Theorie und Praxis, Festschrift für Hans Peter Walter, Schulthess, Bern 2005, s. 231 vd. İsviçre'de güven sorumluluğu konusundaki başkaca eserlere ilişkin olarak bkz. **Vito/Kuzniar**, dn. 2-4.

luğu Türk pozitif hukukunda da kendine yer bulmuş ve Türk Ticaret Kanunu'nun 209. maddesiyle şirketler topluluğu özelinde güven sorumluluğu ayrıca düzenlenmiştir¹¹.

Bu çalışmada, öncelikle güven sorumluluğu kavramı ve bu sorumluluğunun unsurları incelenecektir. Ardından güven sorumluluğunun hukuki görünüşe güven ilkesi ve *culpa in contrahendo* sorumluluğuyla ilişkisi değerlendirilecektir. Çalışmanın son kısmında ise özellikle İsviçre hukuku öğretisinde güven sorumluluğuna ilişkin olarak sıkça dile getirilen eleştiriler değerlendirilecek ve eleştirilerin Türk hukuku bakımından geçerliliği tartışılmaya çalışılacaktır.

I. KAVRAM OLARAK GÜVEN SORUMLULUĞU VE UNSURLARI

Haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluğun arasında yer alan, bu iki sorumluluk temelini yetersiz kaldığı durumlarda devreye girdiği ileri sürülen güven sorumluluğunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle bu sorumluluk temelleri ile olan ilişkisinin incelenmesi gerekir. Haksız fiilden sorumluluğu karşısında güven sorumluluğunun önemi, haksız fiilin hukuka aykırılık unsuru bakımından göze çarpar¹². Türk-İsviçre hukuku öğretisinde hâkim olan objektif hukuka aykırılık görüşü uyarınca bir fiilin hukuka aykırı karaktere sahip olması için ya bir mutlak hakkın ya da kanunda öngörülen bir davranış yükümlülüğünün ihlal edilmiş olması aranır¹³. Bir mutlak hak ihlali söz konusu olduğunda, artık yazılı bir hukuk kuralının ihlal edilmiş olup olmadığına bakılmaksızın söz konusu fiil açısından hukuka aykırılık unsurunun gerçekleşmiş olduğu kabul edilir¹⁴. Buna karşılık, mutlak hak dışında kalan değerlerin, yani salt ekonomik zararların tazmin edilmesi için ayrıca bir davranış yükümlülüğünün de ihlal edilmiş olması beklenir¹⁵. İşte güven sorum-

¹¹ TTK m. 209: “Hâkim şirket, topluluk itibarının, topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hâllerde, bu itibarın kullanılmasının uyandırdığı güvenden sorumludur.” TTK'nın hâkim şirketin güven sorumluluğunu bir kanun hükmüyle düzenleyen ilk kanun olduğu yönünde bkz. **Eminoğlu**, Cafer: Konzern/Gesellschaftengruppe, On İki Levha, İstanbul 2013, s. 125.

¹² **Kurtulan**, Gökçe: “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”, MÜHFHAD, Cilt 23, Sayı 1, 2017, s. 465 vd.

¹³ **Brehm**, Roland: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, OR Art. 41-61, 5. Auflage, Stämpfli, Bern 2021, Art. 41 OR, N. 35-38. **Tandoğan**, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku, 2. bası, Vedat, İstanbul 2010, s. 18 vd.

¹⁴ **Tandoğan**, s. 21; **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 28. bası, Yetkin, Ankara 2023, s. 676; **Çağlayan Aksoy**, s. 162.

¹⁵ **Eren**, s. 679; **Çağlayan Aksoy**, s. 171-172; **BSK/Kessler**, Art. 41, N. 34.

luluğunun haksız fiil hukukunun ‘açıklarını kapadığı’ noktanın da burası olduğu düşünülür¹⁶. Dürüstlük kuralı vasıtasıyla devreye giren güven sorumluluğu, ortada bir mutlak hak ihlali veya yazılı bir hukuk kuralı ihlali bulunmasa dahi dürüstlük kuralının ihlali üzerinden sorumluluğunun tesis edilmesine hizmet etmektedir.

Güven sorumluluğunun haksız fiil sorumluluğu karşısındaki yerinin tespitinde dürüstlük kuralının bir temel koruma normu olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğine ilişkin tartışma önem arz eder. Bir görüşe göre dürüstlük kuralı da mutlak hakları koruyan diğer normlar gibi bir temel koruma normu olduğundan, bu kuralın ihlali halinde de hukuka aykırılık unsuru gerçekleşir ve haksız fiil sorumluluğu gündeme gelir¹⁷. Ancak Türk-İsviçre hukukunda hâkim olduğu söylenebilecek¹⁸ aksi görüşe göre TMK m. 2’nin bir temel koruma normu olarak kabul edilmesi isabetli değildir¹⁹. Bu görüşe göre dürüstlük kuralını ihlal eden her fiilin hukuka aykırı olduğu kabul edilemez; bunun için taraflar arasında ayrıca bir güven ilişkisinin bulunması gerekir^{20,21}.

¹⁶ **Serozan**, Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme, s. 716 vd. Benzer yönde bkz. **Kalkan Oğuztürk**, s. 265; **Demircioğlu**, s. 220-221; **Çağlayan Aksoy**, s. 204.

¹⁷ **Eren**, s. 673, 678; **Barlas**, Nami: “Başkasının Sözleşme İlişkisine Müdahale Sebebiyle Sorumluluk”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt 1, On İki Levha, İstanbul 2010, s. 432-433; **Kapancı**, K. Berk: Ahlaka Aykırı Bir Fiille Kasten Verilen Zararın Tazmini, Vedat, İstanbul 2016, s. 16-17; **Keller**, Max: “Ist Eine Treu und Glauben Verletzende Schädigung Widerrechtlich?”, Recht 1987, s. 136-137; **Koller**, Alfred: “Grundzüge der Haftung für reinen Vermögensschaden”, AJP, Sayı 11, 2020, s. 1386.

¹⁸ **Çağlayan Aksoy**, s. 201-202; **Wick**, Markus: “Die Vertrauenshaftung im schweizerischen Recht,” AJP 1995, s. 1280; **Riske**, Olivier: La responsabilité précontractuelle dans le processus d’uniformisation du droit privé européen, Helbing Lichtenhahn, Basel 2016, s. 450; **Schwenzer**, Ingeborg/**Fountoulakis**, Christiana: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 8. Aufl., Stämpfli, Bern 2020, N. 50.22; **Kuonen**, s. 351.

¹⁹ **Kırca**, s. 40 vd; **BSK/Kessler**, Art. 41, N. 36; **Brehm**, Art. 41 OR, N. 53; **Wick**, s. 1980.

²⁰ Federal Mahkemenin bu konuya ilişkin olarak her iki yönde de kararı mevcuttur. Bu konuya ilişkin olarak bkz. **Brehm**, Art. 41 OR, N. 53c.; **Kuonen**, s. 351 vd.; **Chappuis**, Christine: “Responsabilité fondée sur la confiance: un tour d’horizon”, La responsabilité fondée sur la confiance : Journée de la responsabilité civile 2000, Schulthess, Zürich 2001, s. 26-27.

²¹ Bankaların bir sözleşme ilişkisi içinde olmadığı kişilere verdikleri yanıltıcı bilgilerden hangi rejim uyarınca sorumlu tutulacakları uzun yıllar hem mahkeme kararlarında hem de öğretide tartışma konusu yapılmıştır. Böyle bir yanıltıcı bilgi verilmesi sonucunda kişilerin uğradığı salt malvarlığı zararlarının haksız fiil hukukuna göre tazmin edilmesi birkaç açıdan eleştirilmiştir. Bunların belki de en önemlisi, dürüstlük kuralının bir temel koruma normu olarak kabul edilmesinin, haksız fiil sorumluluğunun sınırlarını çok genişleteceğine yönelik eleştiridir. Bunun yanı sıra yazılı olmayan ve oldukça geniş bir

Sözleşmesel sorumluluk karşısında güven sorumluluğunun önemi ise, ortada geçerli bir sözleşme bulunmadığı için sözleşme hukuku kuralları uyarınca sorumluluğun tesis edilemediği ya da geçerli bir sözleşme bulunsa dahi sorumlu olması düşünülen kişinin bu sözleşmenin tarafı olmamasının somut olay adaletine aykırı sonuçlara yol açtığı hallerde ortaya çıkmaktadır.

Haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk rejimlerinin yukarıda kısaca açıklanan bu yetersizlikleri karşısında güven sorumluluğu zaman içinde hem öğretide hem de yargı kararlarında kabul gören bir sorumluluk temeli olarak karşımıza çıkmıştır. Türk hukukunda güven sorumluluğu için aranan şartlar da yargı kararlarıyla zaman içerisinde belirginleşmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2010 yılında verdiği bir karar bu şartların incelenmesi hususunda yol göstericidir²². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu vermiş olduğu bu kararda güven sorumluluğuna ilişkin olarak şu ifadelere yer vermiştir:

“Güven sorumluluğunun Türk Pozitif Hukuku’nda özel bir kanuni düzenlemesi bulunmamakla birlikte; Türk Hukuk öğretisinde dürüstlük kuralından hareketle bir olayda güven sorumluluğunun gerçekleşebilmesi için şu şartlar aranmaktadır: Olayda bir “güven” unsuru bulunmalı, zarar gerçekleşmeli, yaratılan hukuki görünüme güvenin pozitif olarak korunması anlamında geçerlilik sonucu bağlanmamalı, zarar ile yaratılan hukuki görünüş arasında nedensellik bağı söz konusu olmalı, başka hukuki kurumların uygulama alanına giren herhangi bir durum söz konusu olmamalı, hukuki görünüşü yaratan kimse kusurlu olmalı, kişinin haklı güveni, yani olayda iyiniyeti bulunmalıdır. Haksız fiil zararının söz konusu olduğu haller ile diğer sorumluluk ilkelerinin devreye girdiği hallerde söz konusu olmayan güven sorumluluğu ancak, Türk-İsviçre Hukuku’nda MK.m.2 ve MK.m.3 ışığında Canaris’in “Negativer Vertrauensschutz- güvenin negatif-menfi-olumsuz korunması” olarak nitelendiği hallerde söz konusu olabilir. Güven sorumluluğu olabilmesi için, BK. 36/2.maddesinde olduğu gibi, bir “hukuki görünüşe haklı güven olgusu-Rechtsscheinhaftung” söz konusu olmalıdır.”^{23,24}

kapsama sahip olan “başkasının malvarlığını zarara uğratmama” yükümlülüğünün kabul edilmesi de aynı gerekçeyle eleştiriye maruz kalmıştır. Bunun sonucunda, bu tür fiillerin haksız fiil sorumluluğu bağlamında değil, ancak güven sorumluluğu kapsamına girdikleri müddetçe sorumluluk doğurması gerektiği kabul edilmiştir. Bkz. **Çağlayan Aksoy**, s. 189-193. Bilgi verenlerin üçüncü kişilere karşı sorumluluğunun hukuki niteliği konusunda ileri sürülen görüşlere ve yargı kararlarına ilişkin ayrıntılı bir çalışma için bkz. **Kırca**, s. 39 vd.

²² Yargıtay HGK, T. 10.02.2010, E. 2010/9-39, K. 2010/71.

²³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, güven sorumluluğunun bu tanımına başka kararlarında da yer vermiştir. Örneğin Yargıtay HGK, T.16.1.2013, E. 2012/19-670, K. 2013/171.

Buna göre güven sorumluluğunun doğması için gereken şartlar şöyle sıralanabilir²⁵: (1) ilgililer arasında bir güven ilişkisinin bulunması, (2) bu güvenin korunmaya değer, başka bir deyişle ‘haklı’ olması, (3) bu güven ilişkisinin diğer tarafça kusurlu bir şekilde boşa çıkarılması, (4) güveni boşa çıkan kişinin zarara uğramış olması, (5) bu zarar ile güvenin boşa çıkarılması arasında illiyet bağının mevcut olması, (6) başka hukuki kurumların uygulama alanına giren herhangi bir durumun söz konusu olmaması.

Görüldüğü üzere sorumluluk hukukunun temelinde yatan kusur - zarar - illiyet bağı üçgeni güven sorumluluğunun da olmazsa olmaz unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlara ek olarak aranan haksız fiildeki hukuka aykırılık unsurunun ve sözleşmesel sorumluluktaki sözleşmeye aykırılık olgusunun yerini ise güven sorumluluğunda *yaratılan haklı güvenin boşa çıkarılması* durumu almıştır²⁶. Öte yandan güven sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için diğer sorumluluk sebeplerinin (haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluğun) kapsamına girmeyen bir durumun mevcut olması gerektiği, yani güven sorumluluğu ile Kanun’da düzenlenen bu sorumluluk temelleri arasında bir yarışma ilişkisinin söz konusu olmayacağı belirtilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, güven sorumluluğunu tanımlarken bu şartlara ek olarak “*yaratılan hukuki görünüme güvenin pozitif olarak korunması anlamında geçerlilik sonucunun bağlanmamış olması*” şartına da yer vermiş, sadece güvenin negatif korunmasının mümkün olabileceğini de belirterek pozitif ve negatif güven koruması kavramlarını isabetli olarak birbirinden ayırmıştır. Bu ayırım aşağıda daha ayrıntılı olarak incelenmiştir.

²⁴ Yargıtay’ın negatif güven korumasına örnek olarak gösterdiği 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 36/2. maddesi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 44/2. maddesine denk gelmektedir ve ilgili hüküm uyarınca “*Temsil olunan veya halefleri, temsilcinin belgeyi geri vermesi için gerekeni yapmazlarsa, bundan dolayı iyiniyetli üçüncü kişilerin zararını gidermekle yükümlüdürler.*” Yine yetkisiz temsile ilişkin iki diğer hükümde ise kanun koyucunun farklı bir tercih benimseyerek pozitif güven koruması sağladığı, başka bir deyişle yetkisiz temsille yapılan sözleşmeyi geçerli kabul ettiği görülmektedir. Bu hükümler TBK m. 41/2 ve TBK m. 42/3’tür. Bahsi geçen üç hükmün nasıl yorumlanması gerektiği, başka bir ifadeyle bu üç hükmün uygulama alanlarının ne olacağı konusu öğretilerde çokça tartışılmıştır. Bu tartışmalar ilişkin olarak bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip: “Bir Yetki Belgesi ile Kanıtlanan Temsil Yetkisinin Geri Alınmasında Üçüncü Kişilerin İyi Niyetinin Korunması Açısından BK m. 33/II, 34/II ve 37 karşısında BK m. 36/II’nin Uygulama Alanının Belirlenmesi”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Anısına Armağan, Seçkin, Ankara 1990, s. 207-230; **İnceoğlu**, M. Murat: Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha, İstanbul 2009, s. 508 vd.

²⁵ **Sert Sütçü**, s. 205 vd.

²⁶ **Demircioğlu**, s. 191.

A. Güven Sorumluluğunun Hukuki Görünüşe Güven İlkesiyle İlişkisi ve Pozitif / Negatif Güven Koruması Kavramları

1. Hukuki Görünüşe Güven İlkesi ve Dar Anlamda Güven Sorumluluğu

Hukuki görünüşe güven ilkesi (*théorie de l'apparence, Rechtscheinhaftung*) ve dar anlamda güven sorumluluğu (*responsabilité fondée sur la confiance, Vertrauenshaftung*) birbirinden ayırt edilmesi gereken kavramlardır²⁷. Hukuki görünüşe güven ilkesinin arkasında TMK m. 3'te yer alan iyi niyet ilkesi (sübjektif iyi niyet), güven sorumluluğunun arkasında ise TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralı (objektif iyi niyet) yer almaktadır²⁸. TMK m. 2 uyarınca herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadır. TMK m. 3 ise, kanunların iyi niyete sonuç bağladığı durumlarda iyi niyetin varlığının esas olduğunu düzenlemektedir.

Hukuki görünüşe güven ilkesi, arka planda bir hukuki eksiklik ya da aksaklık bulunduğu bazı istisnai hallerde, iyi niyetli kişinin menfaatlerinin korunmasını amaçlar²⁹. Bunun en tipik örnekleri, taşınır ve taşınmaz satımlarında tasarruf yetkisi eksikliğini bilmeyen kişilerin kazanımlarının (belirli şartlar altında) korunacağını öngören TMK m. 988 ve 1023'dir³⁰. Bu hü-

²⁷ Benzer yönde **Berger**, Bernhard: "Zur Unterscheidung Zwischen Rechtscheinhaftung und Vertrauenshaftung – Zugleich Eine Besprechung von BGE 128 III 324", recht 2002 ('Untercheidung'), s. 205-206; **Kalkan Oğuztürk**, s. 60; **Deniz**, Defne: Güven İlkesinin Türk Borçlar Kanunu'ndaki Temsil İlişkisine Yansımaları, On İki Levha, İstanbul 2022, s. 13-14. Kuşkusuz güven ilkesinin bu iki görünümünün yanında irade beyanlarının yorumuna ilişkin güven ilkesi de yer almaktadır. Fakat irade beyanlarının yorumlanmasına ilişkin güven ilkesinin, aşağıda ele alınacak olan ve sorumluluğa ilişkin hukuki görünüşe güven ve fiili görünüşe güven kurumlarından ayırt edilmesi daha kolaydır. Bu çalışmada, irade beyanlarının yorumlanmasına ilişkin olan güven ilkesi inceleme konusu dışında bırakılmıştır. Bu ilkeye ve onun güven ilkesinin sorumluluk alanında doğan diğer görünümüleriyle olan ilişkisine ilişkin olarak bkz. **Akyol**, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı ('Dürüstlük Kuralı'), Filiz, İstanbul 2006, s. 33-34; **Akyol**, Şener: Medeni Hukukta Çelişki Yasağı, Vedat, İstanbul 2007, s. 27 vd.

²⁸ Öğretide, hukuki görünüşe güven ilkesi ve iyi niyet ilkesinin birbirinden farklı kavramlar olduğu, iyi niyet ilkesinin hukuki görünüşe güven ilkesinin bir alt kavramı olduğu ve iyi niyetin hukuki görünüşe güvenin korunması için gereken şartlardan biri olduğunun ileri sürüldüğü de görülmektedir. Bkz. **Kalkan Oğuztürk**, s. 67-68.

²⁹ Hukuki görünüşün korunması ve iyiniyetin korunması ilkelerinin birbirinden ayırt edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Ülgen**, Hüseyin: Türk Ticaret Hukukunda Hukuki Görünüş Nazariyesi, Vedat, İstanbul 2005, s. 25 vd.

³⁰ Hukuki görünüşün korunması ilkesinin ticaret hukuku alanındaki görünüm hallerine ilişkin olarak bkz. **Ülgen**, s. 72 vd.

kümler uyarınca taşınırlarda emin sıfatıyla zilyetten (hukuki görünüş: zilyetlik karinesi sayesinde malik görünüşü), taşınmazlarda ise tapuda ismi yazılı kimseden (hukuki görünüş: tapudaki kayıt sayesinde taşınmazın maliki görünüşü) iyi niyetle edinilen iktisaplar korunmaktadır. Buna, “hukuki görünüşe güven” ilkesi denmektedir. Bu ilkeyle amaçlanan, gerçek durum ve hukuki görünüşün farklı olması durumunda ikincisine itibar edilmesini sağlayarak hukuki güvenliğin korunmasıdır.

Buna karşılık, bu çalışmanın konusunu oluşturan (dar anlamda) güven sorumluluğunun temelinde TMK m. 2 yer alır. Bu noktada güven sorumluluğundan kasıt artık hukuki görünüşe güven değil, fiili görünüşe güvendir³¹ ve tazmini söz konusu olan zarar da kişinin yaratılan **fiili** görünüşe güvenmiş olmasaydı uğramayacak olduğu zarardır³². Artık amaç hukuki görünüş üzerinden hukuk ve alışveriş güvenliğinin sağlanmasından ziyade, hukuka aykırı bir şekilde boşa çıkarılan bu güven yüzünden oluşan zararın tazmin edilmesidir.

2. Pozitif ve Negatif Güven Koruması

Hukuki görüşüne güven ilkesi ve (dar anlamda) güven sorumluluğu olarak da adlandırılan fiili görünüşe güven ilkesi arasındaki sadece teorik bir fark olmayıp, söz konusu kurumların şartları ve hukuki temellerinin yanı sıra sonuçları bakımından da kendini göstermektedir³³. Kanun’un hukuki görünüşe güvenin korunmasına izin verdiği durumlarda öngördüğü çözüm bu görünüşün gerçekmiş gibi muamele görmesidir³⁴. Bununla birlikte güven sorumluluğu söz konusu olduğunda, güvenin boşa çıkmasından doğan zararın giderilmesini hedefleyen bir tazminat sorumluluğundan söz edilir³⁵.

Canaris bu farkın altını çizilebilmek için iki ayrı kavramdan yararlanmıştı: Pozitif güven koruması (*positiver Vertrauensschutz*) ve negatif güven koruması (*negativer Vertrauensschutz*)³⁶. Pozitif güven korumasından kasıt,

³¹ **Albayrak**, Hakan: Bir İsviçre Federal Mahkemesi Kararı Işığında Altında Hukuki Görünüm Sorumluluğu, Güven Sorumluluğu ve Kambiyo Hukuku Sorumluluklarının Karşılaştırılması; Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan, Adalet, Ankara 2009, s. 84.

³² **Akyol**, s. 35; **Albayrak**, s. 84; **Durak**, Yasemin: “Güven Sorumluluğu ve Culpa in Contrahendo”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 1, 2017, s. 246.

³³ **Berger**, Unterscheidung, s. 207.

³⁴ **Canaris**, s. 9. Ayrıca bkz. **Ülgen**, s. 18-19; **Albayrak**, s. 87.

³⁵ **Deniz**, s. 14-15.

³⁶ **Canaris**, s. 5 vd. Ayrıca bkz. **Loser**, s. 171 vd; **Berger**, Unterscheidung, s. 207; **Akyol**, Dürüstlük Kuralı, s. 60-62; **Demircioğlu**, s. 163 vd.

bir **hukuki** görünüşe duyulan haklı güvenin korunması, bu güvene uygun bir hukuki işlemin geçerli olarak sonuçlarını doğurduğunun kabul edilmesi ve bu sayede güvenin boşa çıkması sonucunda ortaya bir hak kaybının çıkmasının önlenmesidir. Tapu kütüğündeki yolsuz tescile veya taşınırlarda emin sıfatıyla zilyede güvenen iyi niyetli kişilerin kazanımlarının korunması pozitif güven koruması için verilebilecek en tipik örneklerdir³⁷. Negatif güven koruması ise haklı bir şekilde karşısındakine güvenen ve bu **fiili** güveni boşa çıkarılan kişinin, bu güven olgusu hiç gerçekleşmemiş olsaydı içinde bulunacak olduğu maddi durumun tekrar tesis edilmesidir³⁸. Başka bir deyişle negatif güven koruması korunmaya lâyık olan güvenin boşa çıkması nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi amacını taşımaktadır.

B. Güven Sorumluluğunun *Culpa in Contrahendo* Sorumluluğu ile İlişkisi

Alman hukukçu *Jhering* tarafından modern hukuk sistemlerine kazandırılan sözleşme görüşmelerinde kusur (*culpa in contrahendo*) öğretisi, ortada geçerli bir sözleşme bulunmasa dahi belirli şartların gerçekleşmesi ve dürüstlük kuralının da bu durumu haklı kılması durumunda sözleşmesel sorumluluk hükümlerinin kıyasen uygulanmasını kabul etmektedir³⁹. Öğretinin

³⁷ **Demircioğlu**, s. 165.

³⁸ **Demircioğlu**, s. 163 vd.; **Durak**, s. 251. İsviçre hukuku bağlamında benzer yönde bkz. **Berger**, *Unterscheidung*, s. 208.

³⁹ **von Jhering**, Rudolf: *Culpa in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfection gelangten Verträgen*, 1861, 4 *Jherings Jahrbücher* 1. *Jhering*'in öğretisinin ayrıntılı bir analizi için **Benedict**, Jörg: *Culpa in Contrahendo*, Band I - Historisch-kritischer Teil, Mohr Siebeck, Tübingen 2018, s. 17 vd. Güven sorumluluğunda olduğu gibi, *culpa in contrahendo* sorumluluğunun ortaya çıkışının arkasında yatan sebep yine Alman haksız fiil hukukunun kendine özgü zayıf noktaları olduğu yönünde **Looschelders**, Dirk: "Pre-Contractual Obligations and the Concept of Culpa in Contrahendo in German Law", *The Formation of Contract*, Nomos Verlag, Baden-Baden 2015, s.29, 30. Benzer yönde **Zoll**, Fryderyk: "Culpa in Contrahendo in European Private Law - A Useful Concept?", *The Formation of Contract*, Nomos Verlag, Baden-Baden 2015, s. 41-42. *Culpa in contrahendo* sorumluluğunun hukuki nitelendirmesi bakımından ileri sürülen görüşleri genel olarak üç kategoride toplamak mümkündür: haksız fiil sorumluluğu, sözleşmesel sorumluluk ve kendine özgü (*sui generis*) sorumluluk. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Looschelders**, s. 31; **Yılmaz**, s. 98; **Demircioğlu**, s. 77 vd.; **Kalkan Oğuztürk**, s. 102 vd. Türk öğretisinde hâkim olan görüş, *culpa in contrahendo* sorumluluğu bir sözleşme benzeri sorumluluk olarak kabul eder ve sözleşmesel sorumluluğa ilişkin hükümlerin kıyasen bu hâllere de uygular. Bu yönde bkz. **Yılmaz**, s. 101; Yargıtay'ın kararlarının da bu yönde olduğu görülmektedir. Bkz. örn. Yargıtay HGK, T. 13.2.2013, E. 2012/13-1220, K. 2013/239; Yargıtay 13. HD, T. 11.6.2015, E. 2015/10155, K. 2015/19267, *Gezder* ise *culpa in contrahendo* sorumluluğunun bir *sui generis* sorumluluk olduğunu kabul etmektedir. Bkz. **Gezder**, s. 97.

temelinde, henüz bir sözleşme kurulmamış olsa dahi bu amaçla temasa geçen iki kişi arasında yine de bir bağ kurulduğu, bu bağ yüzünden kişilerin birbirlerine karşı birtakım koruma yükümlülüklerine uymak zorunda olduğu ve bu yükümlülüklerin kusurlu olarak ihlal edilmesi sonucunda karşı tarafın zarara uğraması durumunda, bu zararın giderilmesi gerektiği fikri yatar⁴⁰. Aslında bu teorinin, *Savigny*'nin etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar hüküm sürmüş irade teorisine bir karşı cevap olarak doğduğunu söylemek mümkündür⁴¹. İrade teorisinin yarattığı adaletsiz durumların, bir sözleşme kurmak amacıyla temasa geçen kişilerin, birbirlerini aydınlatmak, birbirlerinin kişi varlığı ve malvarlığı haklarına zarar vermemek ve bu görüşmeler boyunca dürüstlük kuralına uygun davranmak zorunda olduğunun kabulü ile aşılabilceği fikri ortaya çıkmıştır⁴².

Birçok yazar, güven sorumluluğunu *culpa in contrahendo* sorumluluğunu da kapsayan bir üst başlık olarak ele alır⁴³. Federal Mahkeme de güven sorumluluğunu ilk kez kabul ettiği *Swissair* kararında, hâkim şirketin karşı taraf nezdinde uyandırdığı ve boşa çıkardığı güvenin korunması gerektiği sonucuna varırken *culpa in contrahendo* sorumluluğuna da atıf yapmıştır⁴⁴. Mahkeme, *culpa in contrahendo* esasını uyarınca sözleşme görüşmelerinin taraflarının birbirinde uyandırdığı haklı güven nasıl korunmaya lâyık ise, aynı sonuca şirketler topluluğunun hâkim şirketinin uyandırdığı ve boşa çıkardığı güven bakımından da varmak gerektiğini hükme bağlamıştır⁴⁵. Diğer bir ifadeyle *culpa in contrahendo* sorumluluğunu genelleştirmiş ve güven sorumluluğu kavramını buradan türetmiştir⁴⁶. Nitekim Yargıtay da benzer

⁴⁰ **MüKoBGB/Emmerich**, BGB § 311 Rn. 35-41. Örneğin Yargıtay HGK, T. 13.2.2013, E. 2012/13-1220, K. 2013/239.

⁴¹ **Walter**, Hans Peter: "La responsabilité fondée sur la confiance dans la jurisprudence du Tribunal fédéral", Journée de la responsabilité civile 2000: La responsabilité fondée sur la confiance/Vertrauenshaftung, Schulthess, Zürich 2001, s. 149.

⁴² **Looschelders**, s. 33 vd.; **Walter**, s. 149; **Yılmaz**, 91 vd.; **Yalman**, Süleyman: Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Sorumluluk, Seçkin, Ankara 2006, s. 37-38; **Eren**, s. 1129.

⁴³ Bu yönde bkz. **Kırca**, s. 121; **Yılmaz**, s. 91; **Demircioğlu**, s. 163; **Durak**, s. 255, 259; **Sert Sütçü**, s. 210; **Huguenin**, Claire: Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Schulthess, Zürich 2004, N. 963; **Sommer**, Ueli: "Vertrauenshaftung, Anstoss zur Neukonzeption des Haftpflicht und bligationenrechts?", AJP, Sayı 9, 2006, s. 1035. Ayrıca bkz. **Kuonen**, s. 345, 348-349. *Culpa in contrahendo* ve güven sorumluluğu kavramlarının ilişkisi üzerine ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. **Durak**, s. 239 vd.

⁴⁴ Bkz. BGE 134 III 390 v. 4.3.2; BGE 121 III 350 v. 6c. Bunun eleştirisi için bkz. **Riske**, s. 458.

⁴⁵ BGE 120 II 331, s. 335.

⁴⁶ **Walter**, s. 153.

görüştür⁴⁷. Öğretideki aksi görüş ise *culpa in contrahendo* ve güven sorumluluğu kavramlarının birbirinden farklı hususları ifade ettiğini, bu yüzden ayırt edilmesi gerektiğini savunmaktadır⁴⁸.

Güven sorumluluğunun kurucu unsurlarından olan taraflar arasındaki özel güven ilişkisinin (*Sonderverbindung*) belki de en tipik görünümü, bir-biriyle sözleşme görüşmeleri içine giren kişiler arasındaki ilişkidir⁴⁹. Sözleşme kurulmamış olsa da bu yakınlık derecesini sağlayan kişilerin birbirlerine karşı koruma yükümlülükleri bulunduğu artık öğretide ve içtihat hukukunda yerleşmiş bir kabuldür. Güven sorumluluğu ise *culpa in contrahendo* sorumluluğunun ötesine geçerek, sözleşme görüşmeleri içine girmeyen kişiler arasında dahi özel bir güven ilişkisinin bulunabileceği kabulüne dayanır. Hâkim şirketin sorumluluğu veya bilgi vermeden doğan sorumluluk bu ihtimallerden sadece ikisidir⁵⁰. Bu açıdan bakıldığında *culpa in contrahendo* sorumluluğunun aksine güven sorumluluğunun, sözleşme görüşmelerinin yanı sıra, sözleşmenin ifası ve sonrası aşamalarında da söz konusu olmasının mümkün olduğu söylenebilir⁵¹.

II. GÜVEN SORUMLULUĞUNA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

İsviçre Federal Mahkemesi'nin 1994 yılında verdiği *Swissair* kararını takiben İsviçre öğretisi güven sorumluluğu konusunda adeta ikiye ayrılmıştır⁵². Bir grup yazar hem teorik hem de hukuk politikasına ilişkin çeşitli gerekçelerle Alman hukukunda doğmuş olan bu öğretinin İsviçre hukukunda benimsenmesine şiddetle karşı çıkmıştır⁵³. Diğerleri ise Federal Mahkeme'nin bu yaklaşımını hoşnutsuzlukla karşılamıştır⁵⁴.

⁴⁷ Bkz. **Çağlayan Aksoy**, s. 205-207. Bkz. Yargıtay HGK, T. . 13.6.2012, E. 2012/19-184 K. 2012/385 ("Taraflar arasında bayilik sözleşmesi imzalanarak bayilik ilişkisi kurulmamış olsa bile davacı sözleşmenin kurulacağına ilişkin uyandırılan güvene dayalı olarak yapmış olduğu (kar kaybı hariç) giderleri sözleşme öncesi sorumluluk (*culpa in contrahendo*) ilkesine göre davalıdan isteyebileceğinden...); Yargıtay HGK, T. 19.4.2022, E. 2019/173; K. 2022/570, ("güven sorumluluğu, *culpa in contrahendo* sorumluluğunu da kapsayan ve sözleşme sorumluluğu hükümlerine dayanan kendine özgü bir sorumluluk hâlidir.")

⁴⁸ **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.01; **Kalkan Oğuztürk**, s. 251-252.

⁴⁹ Benzer yönde **Sommer**, s. 1032, 1035. Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. **Demircioğlu**, s. 183 vd.

⁵⁰ Güven sorumluluğunun tartışıldığı başka ihtimaller için bkz. **Sommer**, s. 1033-1035.

⁵¹ **Kırca**, s. 137.

⁵² **Loser**, N. 1; **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.01.

⁵³ Bkz. **Müller**, Christoph: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Art. 1-18 OR, Stämpfli, Bern 2018, Einl. in das OR, N. 347 vd.; **Bucher**, s. 247 vd.; **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.01 vd.; **Wick**, 1277 vd.

⁵⁴ Örneğin **Huguenin**, N. 968. Ayrıca bkz. **Berger**, s. 91.

Mahkeme kararlarıyla İsviçre hukukunda kendine bir yer edinen güven sorumluluğuna ilişkin olarak dile getirilen eleştirileri temel olarak üç gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki teorinin dogmatik kökenlerine ve bu teorinin İsviçre hukukuyla uyum içinde olmadığına ilişkindir⁵⁵. Hatırlanacağı üzere güven sorumluluğunun dogmatik temelleri Alman hukukçu *Canaris* tarafından 1971 tarihli ünlü eseriyle atılmıştır. İsviçre Borçlar Kanunu m. 41'deki (TBK m. 49) genel haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükmün bir benzerinin Alman hukukunda bulunmaması ve salt malvarlığı zararlarının haksız fiil hükümlerine göre tazmin edilmesinin beraberinde getirdiği güçlükler, Alman hukukçunun haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk temelleri dışında kalan yeni bir sorumluluk temelini ileri sürmesine sebep olmuştur. Güven sorumluluğu kavramının İsviçre hukuk terminolojisine kazandıran kişinin, yine Alman hukukunda gelişen “sosyal temastan doğan yasal borç ilişkisi” teorisine ılımlı yaklaşımıyla bilinen⁵⁶ *Kramer* olduğu düşünülmektedir⁵⁷. Ardından Federal Mahkeme, *Kramer*'e de atıfta bulunarak⁵⁸, 1994 verdiği meşhur *Swissair* kararıyla haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk dışında üçüncü bir sorumluluk temeli kabul etmiş, hemen ertesi yıl verilen *Ringer-Fall*⁵⁹ kararıyla da bu içtihadını pekiştirmiştir⁶⁰.

Öğretide bu tür bir *hukuki naklin* gerekli olmadığı, İsviçre Borçlar Kanunu'nun haksız fiil sorumluluğuna ilişkin temel hükmü olan OR Art. 41'in mahkeme kararlarına konu olan olayları çözüme kavuşturmaya pekâlâ elverişli olduğu, Alman hukukunun aksine İsviçre hukukunda hakim tarafından doldurulması gereken bir boşluğun bulunmadığı ileri sürülmüştür⁶¹. Örneğin *Schwenzer*, haksız fiilin hukuka aykırılık unsuruna ilişkin olarak üçüncü hukuk aykırılık teorisi olarak adlandırılan yaklaşımın⁶², güven sorumluluğunun sebep olduğu dogmatik aksaklığa sebebiyet vermeden, aynı sonuca ulaşı-

⁵⁵ Bkz. *Schwenzer/Fountoulakis*, N. 52.03; *Müller*, Einleitung in das OR, N. 350; *BSK/Kessler*, Art. 41 N. 44b; *Schwenzer*, Ingeborg: “Rezeption deutschen Rechtsdenkens im schweizerischen Obligationenrecht”, Schuldrecht, Rechtsvergleichung und Rechtsvereinheitlichung an der Schwelle zum 21. Jahrhundert, Mohr Siebeck, Tübingen 1999, s. 59, 68.

⁵⁶ *Başalp*, Nilgün: Sorumsuzluk Anlaşmaları, On İki Levha, İstanbul 2011, s. 150.

⁵⁷ *Schwenzer*, s. 68; *Kırca*, s. 138.

⁵⁸ BGE 120 II 331, 335 vd.

⁵⁹ BGE 121 III 350.

⁶⁰ *Schwenzer/Fountoulakis*, N. 52.02.

⁶¹ *Schwenzer/Fountoulakis*, N. 52.03; *Wick*, s. 1280 vd.; *Riske*, s. 464 vd.; Eleştirel yönde ayrıca bkz. *Brehm*, Art. 41 OR, N. 53f.

⁶² Bkz. *Çağlayan Aksoy*, s. 238 vd.; *Kurtulan*, s. 477-480; *Riske*, s. 451; *BSK/Kessler*, Art. 41 OR, N. 32a vd.

masını sağlayacağını ifade etmiştir⁶³. *Werro* da benzer görüştedir⁶⁴. *Honsell/Isenring/Kessler* ise güven sorumluluğunun haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk rejimlerinin sınırlarını bulanıklaştırdığını⁶⁵, haksız fiil hukukun malvarlığı zararlarına yönelik sınırlı yaklaşımını ve bu doğrultuda ahlaka aykırılı fiille kasten verilen zararın tazminine ilişkin OR Art. 49 II'nin (TBK m. 49/2) önemini göz ardı ettiğini belirtmiştir⁶⁶. *Wick*, taraflar arasındaki herhangi bir sosyal temasa dayalı bir genel güven sorumluluğu tesis edilmemesi gerektiğini, sözleşme görüşmelerinde dürüstlük kuralına aykırılık halinde zaten uzun yıllardır öğretilen ve mahkeme kararlarında kabul görmüş *culpa in contrahendo* sorumluluğunun uygulanacağını, ancak ahlaka aykırılık derecesine erişmiş bir güveni boşa çıkarma söz konusu olursa bundan doğan zararın tazmininin makul olacağını ve bunun da hâli hazırda OR Art. 49 II'nin uygulama alanına girdiğini, dolayısıyla ortada doldurulması gereken bir boşluğun bulunmadığını savunmuştur⁶⁷. *Müller*, 2002 yılında Alman Medeni Kanunu'na eklenen §241 II ve 311 II, III hükümlerinin bir benzeri İsviçre hukukunda kabul edilmediği müddetçe güven sorumluluğunun yasal bir dayanaktan yoksun olduğunun altını çizmiştir⁶⁸. *Roberto ve Kuzniar* ise 2019 yılında yayınladıkları bir makaleyle öğretinin ortaya çıktığı Alman hukukunun aksine, İsviçre hukukunda güven sorumluluğuna ihtiyacın bulunmadığını ileri sürmüş ve *Swissair* kararını takiben öğretilen yayımlanan sayısız eseri de “*dogmatik bir moda*” olarak tanımlamıştır⁶⁹. Yazarlar bu iddialarının bir göstergesi olarak Federal Mahkeme'nin ilk kez güven sorumluluğunu kabul ettiği *Swissair* kararını verdiği 1994 yılını takip eden yıllarda İsviçre'de güven sorumluluğuna ilişkin yargı kararlarının sayısının git gide azalmasını göstermiştir⁷⁰.

⁶³ **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.03. Benzer yönde **Kuonen**, s. 360. *Brehm* ise bir öneri olarak, dürüstlük kuralının bir temel koruma normu olarak kabul edilmesini ve böylece bu tür olayların haksız fiil rejimine dahil edilmesini ileri sürmüştür. Bkz. **Brehm**, Art. 41 OR, N. 53i. Karş. **BSK/Kessler**, Art. 41 OR, N. 36.

⁶⁴ **Werro**, Franz: “Haftung für fehlerhafte Auskunft und Beratung - braucht es die Rechtsfigur der Vertrauenshaftung?”, recht 2003, s. 12 vd. Yazar, bu durumda sorumluluğun sonuçlarına ilişkin belirsizliğin de kolaylıkla bertaraf edilebileceğini (s. 14) ifade etmektedir.

⁶⁵ Bu yönde ayrıca **Sommer**, s. 1039.

⁶⁶ **Honsell**, Heinrich/**Isenring**, Bernhard/**Kessler**, Martin A.: Schweizerisches Haftpflichtrecht, 5. bası, Schulthess, Zürich 2013, § 4 N. 22.

⁶⁷ **Wick**, s. 1280 vd. Benzer yönde bkz. **Riske**, s. 463.

⁶⁸ **Müller**, Einl. in das OR, N. 348. Benzer şekilde **Riske**, s. 462-463.

⁶⁹ **Roberto/Kuzniar**, s. 1105.

⁷⁰ **Roberto/Kuzniar**, s. 1105.

Öğretide güven sorumluluğuna ilişkin olarak sıkça dile getirilen bir diğer eleştiri, sorumluluğun şartlarının belirsizliğine ve sınırlarının silikliğine yöneliktir. Bu yazarlara göre özel bir güven ilişkisinin varlığı, güvenin korunmaya değer olması ve güvenin boşa çıkarılması gibi kavramların muğlaklığı hukuk güvenliğine gölge düşürmekte olup, bu kavrama dayalı sorumluluğunun sınırlarının kontrolsüzce genişlemesi ve böylece “Pandora’nın kutusunun” açılması riskini beraberinde getirmektedir⁷¹. Bunun yanı sıra taraflar arasında özel bir güven ilişkisinin varlığının güven sorumluluğunun hem gerekçesini hem de olmazsa olmaz bir şartını oluşturması da öğretide çelişkili bulunmuştur⁷². Güven sorumluluğuna yönelik üçüncü temel eleştiri ise uygulanacak kuralların belirsizliği etrafında toplanmaktadır⁷³. Türk-İsviçre Borçlar Kanunu’nun üzerine kurulu olduğu haksız fiil - sözleşmesel sorumluluk ikiliğinin dışında, üçüncü bir sorumluluk temeli olduğu kabul edilen güven sorumluluğuna uygulanacak kuralların hangileri olduğu konusunda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır⁷⁴.

III. TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN ELEŞTİRİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Sorumluluğun Dogmatik Temellerine Yönelik Eleştirilerin Değerlendirilmesi

İsviçre Federal Mahkemesi’nin *Swissair* ve onu takip eden kararlarına getirilen eleştirilerin ortak yanı, bunların kararda varılan sonuca değil, sonuca giden yola ilişkin olmasıdır⁷⁵. Çalışmanın önceki kısımlarında belirtildiği gibi, güven sorumluluğu Alman öğretisinde doğmuş ve o sistemdeki kurallar düşünüldüğünde bir boşluğu kapatma iddiasını taşıyabilecek bir kuramdır. Benzer bir boşluğun Türk-İsviçre hukukunda bulunup bulunmadığı sorgulanmaksızın, doğrudan bir *hukuki ithal* yapılmasına kuşkuyla yaklaşmak gerektir.

Eğer güven sorumluluğunun Türk-İsviçre haksız fiil hukukunda gerçekten kapadığı bir açık, boşluk varsa; bunun sebebi haksız fiil sorumlulu-

⁷¹ **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.04; **Honsell/Isenring/Kessler**, N. 22; **Müller**, Einl. in das OR N. 349; **Kuonen**, s. 360 vd. Karş. **Huguenin**, N. 962.

⁷² **Kuonen**, s. 360-361; **Müller**, Einl. in das OR N. 348; **Riske**, s. 461-462.

⁷³ Bkz. **Chappuis**, s. 32-33.

⁷⁴ Görüşlere ilişkin olarak bkz. **Kuonen**, s. 356-357. Federal Mahkeme’nin bazı kararlarında güven sorumluluğunu bir *sui generis* sorumluluk olarak, bazense haksız fiil benzeri sorumluluk olarak nitelendirdiği yönünde bkz. **BSK/Kessler**, Art. 41 OR, N. 44b.

⁷⁵ **Kuonen**, s. 365; **Sommer**, s. 1038; **Riske**, s. 456; **Chappuis**, s. 28.

ğuna ilişkin pozitif düzenlemeler olmayıp, bu düzenlemelerin yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. TBK m. 49, f. 1 uyarınca “*kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*”. Ne bu maddede, ne de bu hükmün mehz Kanun’daki karşılığında hukuka aykırılık kavramından ne anlaşılması gerektiğine dair bir işaret vardır. İlginçtir ki, yine Alman öğretisinin etkisiyle⁷⁶, hâkim görüş ve yargı kararları “objektif hukuka aykırılık” teorisinden hareketle bu kavrama bir anlam yüklemiştir. Objektif hukuka aykırılık teorisinin, tıpkı *Swissair* kararında olduğu gibi, salt malvarlığı zararlarının tazmininde hakkaniyet duygusu bakımından tatmin edici çözümler sunmaması ise güven sorumluluğunun kabul edilmesine sebep olmuştur⁷⁷. Oysaki, hukuka aykırılık unsuruna ilişkin daha kapsayıcı bir yorumun benimsenmesiyle bu tür olguların haksız fiil çerçevesinde çözülmesi pekâlâ mümkün olabilirdi.

Güven sorumluluğunun sözleşmesel sorumluluk ile ilişkisi perspektifinden bakıldığında ise, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2022 tarihli bir kararının bu sorumluluğun dogmatik temellerinin kayganlığına ilişkin iyi bir örnek teşkil ettiği görülmektedir⁷⁸. Davaya konu olan uyuşmazlık, Hukuk Genel Kurulu’nun ifadesiyle “*davalı Banka Şube Müdürü’nün yanlış bilgi ve tavsiye verdiği ve davacı tarafından verilen talimata aykırı davrandığı iddiası karşısında davalı bankaya husumet yöneltip yöneltilemeyeceği hususunda toplanmaktadır.*” Hukuk Genel Kurulu, güven sorumluluğuna ilişkin uzun açıklamalarından sonra “*banka şube müdürü, davacıya yanlış bilgi ve tavsiyelerde bulunmak ve davacının talimatına rağmen talimata aykırı dav-*

⁷⁶ Çağlayan Aksoy, s. 245; Kirca, s. 17; Kuonen, s. 346; Werro, s. 13. Eleştirel bir bakış açısı için ayrıca bkz. Bosshard, Eric: Neuere Tendenzen in der Lehre zum Begriff der Widerrechtlichkeit nach Art. 41 OR, Schulthess, Zürich 1988, s. 101-102.

⁷⁷ Werro, s. 13.

⁷⁸ Yargıtay HGK, T. 19.4.2022, E. 2019/173, K. 2022/570. Karara konu olan olayda, davacı yapacağı bir ödeme için gereken 167.000 Amerikan Doları tutarındaki işlem ücretini, davalı banka müdürünün yönlendirmesiyle yurt dışındaki bir hesaba göndermiştir. Dava dilekçesinden, dava dışı banka müdürünün davacıya paranın bu transferin arka planındaki sözleşmenin akdedilmesi şartıyla gönderileceğini ve aksi takdirde işlemin gerçekleşmeyeceği, paranın faiziyle iade edileceğini söylediği, bu konuda kendisinde bir güven uyandırdığı anlaşılmaktadır. Nitekim davacı tarafından davalı bankaya verilen havale talimatında da söz konusu meblağın bahsi geçen sözleşmeye istinaden, anlaşma şartlarının yerine getirilmesi durumunda geçerli olmak kaydıyla, şartlı olarak gönderildiği yazmaktadır. Daha sonra şartın gerçekleşmemesi üzerine davacı paranın iadesini istemiş ancak bir sonuca ulaşamayınca bankaya karşı zararının tazmini için dava açmıştır. Uyuşmazlık, ilk derece mahkemesinin pasif husumet eksikliği gerekçesiyle davayı reddetmesi ve sonrasında da direnme kararı vermesi üzerine Hukuk Genel Kurulu’nun önüne gelmiştir.

ranmak suretiyle bir zarara sebebiyet vermiş ise güven sorumluluğu kapsamında bu zarardan davalı banka sorumludur.” yönünde hüküm kurmuştur. Banka ile davacı arasında bir sözleşme ilişkisi bulunduğu, banka müdürünün bankanın TBK m. 116 uyarınca ifa yardımcısı olduğu ve kusurlu davranışıyla davacıyı zarara uğrattığı düşünüldüğünde, bu uyuşmazlıkta neden güven sorumluluğuna başvurulduğunu anlamlandırmanın güçlüğü kendini açıkça göstermektedir⁷⁹.

Yargıtay’ın sözleşmesel sorumluluk kuralları ekseninde çözüme kavuşturulabilecekken güven sorumluluğu kavramına ne gerekli ne de teorik olarak isabetli olarak başvurduğu bir diğer içtihat ise işçinin istifa etmesine rağmen kendisinde kıdem tazminatı alacağına ilişkin güven oluşturulması ve bu güvenin sarsılmasına ilişkindir⁸⁰. Yüksek Mahkeme’nin verdiği karara konu olan olayda bir işveren, ileride kadro azaltılması kararı alacakları için işçiyi işten çıkaracaklarını, bu yüzden işçinin en kısa sürede istifa edip iş bulmasının kendi lehine olacağını söylemiş ve işçiye hak etmiş olduğu kıdem tazminatını ödeyeceğini sözlü olarak taahhüt etmiştir⁸¹. Yargıtay, işverenin yaptığı sözlü taahhüdü ve işçinin istifa dilekçesinde bu taahhüdü hatırlatması gibi olguları dikkate alarak işverenin güven sorumluluğu bulunduğuna hükmetmiştir. Taraflar arasında bir sözleşmesel taahhüt ve bu taahhüde aykırılık bulunduğuna göre, burada güven sorumluluğu kuramına başvurunun yerindeliliğini sorgulamak mümkündür.

TMK m. 1, f. II uyarınca “*kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.*” Hâkimin hukuk yaratmak (*modo legislatoris*) suretiyle, Kanun’da yer almayan yeni bir sorumluluk temeli yaratabilmesinin ön şartı, hâkimin yorum yollarını tüketmiş olmasına rağmen kanunda somut uyuşmazlığa uygulanabilir bir hüküm bulunmaması, yani bir boşluk bulunmasıdır⁸². Diğer bir ifadeyle sözleşmesel sorumluluk kurallarının ve haksız fiil kurallarının somut olaya uygulanabilir olmadığına ve Kanun’da yer verilen sorumluluk temellerinin sınırlı sayıda

⁷⁹ Benzer bir başka karar için bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2021/5636, K. 2023/53, T. 9.1.2023.

⁸⁰ Yargıtay HGK, E. 2010/9-39 K. 2010/71 T. 10.02.2010. Yargıtay’ın yine iş hukuku alanında, kıdem tazminatının verileceğine dair işçide uyandırılan güvenin boşa çıkarılmasına ilişkin aynı yönde başka kararları da bulunmaktadır.

⁸¹ 1475 sayılı İş Kanunu m. 14 uyarınca işçinin istifası durumunda kıdem tazminatına hak kazanması kural olarak mümkün değildir.

⁸² Berger, s. 89; Riske, s. 465; Nomer, Haluk Nami/Akbulut, Pakize Ezgi: Medeni Hukuka Giriş Bölüm I, Filiz, İstanbul 2022, s. 52 vd.

olmadığına (burada nitelikli bir susma olmadığına⁸³) öncelikli olarak kanaat getirmelidir⁸⁴. Ne yazık ki Yargıtay'ın güven sorumluluğunu kabul ettiği kararlarında böyle bir akıl yürütmeye rastlanmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, İsviçre öğretisinde haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluk rejimlerinin dışında üçüncü bir sorumluluk temeli olarak güven sorumluluğunun dogmatik temellerine getirilen eleştirilere Türk hukuku açısından da katılmak mümkün gözükmemektedir⁸⁵.

Bu noktada güven sorumluluğunun, artık öğretide ve yargı kararlarında yerleşik olduğu yadsınamaz bir hukuki kurum olan *culpa in contrahendo* sorumluluğundan ayırt edilmesi önem arz eder. *Culpa in contrahendo* sorumluluğu da Kanun'da açıkça düzenlenen bir genel kurala dayanmayan, hâkimin hukuk yaratması sonucunda ortaya çıkmış bir sorumluluk temelidir. Bununla birlikte, *culpa in contrahendo* sorumluluğunun farklı görünümüne Kanun'un muhtelif hükümlerinde rastlamak mümkündür. Yanılmada kusura ilişkin TBK m. 35; aldatılan veya korkutulan kişinin tazminat hakkına ilişkin TBK m. 39, f. II; temsil yetkisinin sona ermesi durumunda temsil belgesinin geri alınması için gerekenleri yapmayan temsil olunan ya da hâflerinin tazminat sorumluluğuna ilişkin TBK m. 44, f. II⁸⁶ ilk akla gelen düzenlemelerdir⁸⁷. Dolayısıyla sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk bakımından hâkimin hukuk yaratabilmesi için, bu düzenlemelerden hareketle yapılacak bir toplu kıyas/ilke kıyası (*Rechtsanalogie, Gesamtanalogie*)⁸⁸ ile ikna edici bir teorik zemin yaratmak mümkün olabilmiştir⁸⁹. Ancak aynı sonuca taraflar arasında herhangi bir sözleşme kurma niyetinin dahi bulunmadığı, *culpa in contrahendo* dışında kalan güven sorumluluğu hâlleri için (en azından dürüstlük kuralı bir temel koruma normu olarak kabul edilmediği müddetçe) varmak kolay değildir⁹⁰. Bununla birlikte güven sorumluluğunun

⁸³ Kırca, s. 122-123; Riske, s. 465-466; Nomer/Akbulut, s. 54-55.

⁸⁴ Kuonen, s. 350-351.

⁸⁵ Güven sorumluluğuna ilişkin Kanun'da açık düzenlemelerin bulunmasının isabetli olacağı görüşünde bkz. Sert Sütçü, s. 198.

⁸⁶ Bu hüküm ile bir güven sorumluluğu düzenlemesi yaratıldığı görüşünde bkz. İncoğlu, s. 118; Sert Sütçü, s. 204. TBK 44, f. II'den doğan sorumluluğun bir *culpa in contrahendo* sorumluluğu olduğu yönünde bkz. Eren, s. 455. İsviçre hukuku açısından benzer yönde bkz. Berger, Unterscheidung, s. 205-206; Riske, s. 458.

⁸⁷ Başka örnekler için bkz. Yalman, s. 38 vd.

⁸⁸ Serozan, Rona: Serozan Hukukta Yöntem - Mantık (yayına hazırlayan: Yeşim M. Atamer), On İki Levha, İstanbul 2024, s. 42.

⁸⁹ Riske, s. 458-459. Federal Mahkeme'nin 1951 tarihli bu yöndeki meşhur kararı için bkz. BGE 77 II 135. Bkz. BernerKomm-Müller, Einleitung in das OR, N. 301. Türk hukuku açısından aynı yönde Yalman, s. 38.

⁹⁰ Aksi yönde Berger, s. 91-93; Demircioğlu, s. 175.

somut görünümlerinden biri olan hâkim şirketin andırdığı güvenden doğan sorumluluğu bakımından, Türk hukuku özelinde bir çekince koymak gerekir. Zira TTK m. 209 ile topluluk itibarının topluma ve tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hâllerde⁹¹, hâkim şirketin bu itibarın kullanılmasının⁹² uyandırdığı güvenden sorumlu olacağı açıkça düzenlenmiş, güven sorumluluğunun bu özel görünümü için Türk hukukunda pozitif bir dayanak tesis edilmiştir⁹³.

B. Sorumluluğun Sınırlarının Olası Genişliğine Yönelik Eleştirilerin Değerlendirilmesi

Hatırlanacağı üzere içtihat hukukunun bir ürünü olan güven sorumluluğuna yönelik getirilen eleştirilerden bir diğeri, haksız fiil hukukunun salt malvarlığı zararlarına ilişkin sınırlı yaklaşımının göz ardı edilmesi ve sorumluluğun sınırlarının öngörülemez bir şekilde genişlemesi riskine yönelikti. Özellikle güven sorumluluğuna ilişkin şartların belirsiz ve muğlak olmasının bu ihtimali arttırdığı ifade edilmekteydi.

Aslında bu argüman, salt ekonomik zararların sınırlı tazmine ilişkin Türk-İsviçre öğretisinde de yaygın olan hâkim kanaatin özel bir görünümünden ibarettir. Teorik temellerini hukuka aykırılık kuramlarında bulan salt malvarlığı zararlarına ilişkin bu sınırlayıcı yaklaşıma hukukun ekonomik analizi penceresinden bakıldığında, sınırlamanın arkasında birbiriyle ilişkili en azından iki makul sebep bulmak mümkün gözükmektedir. Bunlardan ilki

⁹¹ Hükmün gerekçesinde bu seviyenin somut olaya göre belirleneceği ifade edilmiştir. Aslında hâkim şirkete duyulan güvenin belirli bir seviyeye ulaşmış olması ön şartı, kişilerin somut olayda bu şirkete duyduğu güvenin haklılığının tespitinde işe yarayacaktır. Daha açık bir ifadeyle, hükümde bahsi geçen bu soyut güvenin işlevi, somut olayda güvenin korunmaya layık olup olmadığını tespitinden ibarettir. Bkz. **Okutan Nilsson**, s. 47-48.

⁹² Bu noktada hâkim şirketin pasif davranışının da güven sorumluluğunu tetiklemeye elverişli olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Hükümde buna ilişkin bir açıklık yoktur. Bununla birlikte hem haksız fiiller açısından genel kabul gören görüş (fiillerin yapma ya da yapmama olarak karşımıza çıkması) hem de Gerekeç'te yer alan "*Tablo, bilgi, kalite vs. güvene uymuyor ise adının kullanılmasına sesini çıkarmayan hakim şirket sonuçtan sorumlu olmalıdır*" ifadesi dikkate alındığında, hâkim şirketin pasif davranışının da güven sorumluluğunun doğmasına sebep olabileceğini kabul etmek yerinde gözükmektedir.

⁹³ İlgili maddenin gerekçesinde, söz konusu hükmün öngörülüş sebebinin "*Avrupa öğretisinde çoğunluk tarafından savunulan güven kavramının önemli bir uygulamasını oluşturan ve İsviçre Federal Mahkemesinin Wibrü/Swissair kararı (BGE 120 II 331) ile kabul edilen şirketler topluluğunun toplumda veya tüketicide yarattığı güvenden doğan sorumluluğu*" kanunen düzenlemek olduğu ifade edilmiştir.

ve en önemlisi, zarar verenin sorumluluğunun fevkalade genişleyeceğine ve bunun sonucunda davranış ve ticaret özgürlüğünün sekteye uğrayacağına yönelik endişedir⁹⁴. Diğerisi ise, zarar verenin bu şekilde öngöremeyeceği zararlardan sorumlu tutulmasına ve haksız fiil hukukunun önleyici fonksiyonunu yerine getirememesine ilişkin kaygıdır⁹⁵. Altını çizmek gerekir ki sorumluluğun olağanüstü genişlemesi ve davranış/ticaret özgürlüğünü sınırlandırması veya kişilerin öngörmelerinin mümkün olmadığı zararlardan sorumlu tutulmaları, ancak zarar verenin tâbi olduğu davranış standardının belirsiz olması ihtimallerinde dikkate alınması gereken endişelerdir. Buna karşılık sorumluluğun şartlarının belirli olması ihtimalinde bu kaygıların büyük ölçüde bertaraf edilebileceği açıktır⁹⁶.

Roberto ve Kuzniar, Swissair kararını takip eden yıllardan sonra Federal Mahkeme'nin güven sorumluluğunu kabul ettiği içtihatlarının sayısının çok az olmasına işaret etmiş ve bu sorumluluğunun anlam ve önemini yitirdiğine kanaat getirmiştir⁹⁷. Ancak kanaatimizce güven sorumluluğunun kabul edildiği mahkeme kararı sayısının az olmasını başka bir yönden daha yorumlamak mümkündür. Zaman içinde güven sorumluluğuna ilişkin *olması gerektiği gibi* sıkı şartlar git gide belirginleşmiştir.

Örneğin Federal Mahkeme'nin 2016 yılında vermiş olduğu bir kararda, güven sorumluluğunun herkese karşı sorumluluğa dönüşmesine izin verilmemesi, bu şekilde sözleşmesel sorumluluğun öneminin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamış, ardından güven sorumluluğunun ne zaman gündeme gelebileceğine ilişkin koşulları ayrıntılı bir şekilde sıralamıştır. Buna göre zarar görenin kendi dikkatsizliğinin ya da olağan ticari risklerin kurbanı olduğunun kabul edilebileceği haller kapsam dışında bırakılmalı, failin zarar gören tarafta yeterince somut ve belirli beklentiler uyandırabilecek davranışlarda bulunması aranmalıdır. Bunun mümkün olabilmesi ise taraflar ara-

⁹⁴ **Bussani**, Mauro/**Palmer**, Vernon Valentine: "The Notion of Pure Economic Loss and Its Setting," Pure Economic Loss in Europe, Cambridge University Press, Cambridge 2003, s. 16 vd.; **Sanlı**, Kerem Cem: Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi, Arıkan, Ankara 2007, s. 347.

⁹⁵ Bunların yanı sıra salt ekonomik menfaatlerin mutlak (*erga omnes*) korumaya tâbi tutulmamasına yönelik hukuk politikası tercihinin anlamını yitirmesi riskinin de söz konusu olabileceği ifade edilmektedir. Bkz. **Sanlı**, s. 348-349. Bu argümana ilişkin olarak ayrıca bkz. **Bussani/Palmer**, s. 21-23.

⁹⁶ **Schaefer**, Hans-Bernd: "Liability of Experts for Pure Economic Losses, an Economic Analysis with Special Reference to German Cases", University of Berkeley Law and Economics Workshop, Year 2001, Paper 8, s. 6 vd.

⁹⁷ **Roberto/Kuzniar**, s. 1108 vd.

sında özel bir ilişkinin bulunmasına bağlıdır. Ancak özel bir ilişki bulunmasından kasıt zarar gören ve güven yaratan kişi arasında doğrudan bir ilişki olması değil, failin daha ziyade açıkça veya kendisine izafe edilebilecek şekilde üçüncü şahıslar nezdinde güven yaratmış olmasıdır. Örneğin bir değerlendirme şirketinin verdiği rapordaki bilgilerden üçüncü kişilere karşı sorumlu tutulabilmesi için, bu şirketin verdiği raporun olası müşterilerde paylaşılmasına rıza göstermesi, bu konuda bilgi sahibi olması gerekir. Aksi takdirde bu rapora güvenerek işlem tesis eden ve zarar gören kişilerin kendi hatalarının sonuçlarına katlandığını kabul etmek gerekir⁹⁸.

Belirtmek gerekir ki, çalışmanın başında da alıntılandığı üzere, Yargıtay'ın güven sorumluluğundan bahsedilebilmesi için aradığı şartlar (ilgiliiler arasında bir güven ilişkisinin bulunması, bu güvenin korunmaya değer, haklı bir güven olması, bu güven ilişkisinin diğer tarafça kusurlu bir şekilde haksız çıkarılması, güveni boşa çıkan kişinin zarara uğramış olması ve bu zarar ile güvenin boşa çıkarılması arasında illiyet bağının mevcut olması, başka hukuki kurumların uygulama alanına giren herhangi bir durumun söz konusu olmaması) ve Federal Mahkeme'nin belirttiği sıkı şartlar birbirine büyük ölçüde paraleldir. Dolayısıyla sorumluluğun çerçevesinin belirsizliğine ilişkin eleştirilere teorik zeminde katılmak güçtür. Sorun daha ziyade, bir üst başlıkta açıklanmaya çalışıldığı üzere, bu şartların tatbikinde ortaya çıkmaktadır.

C. Sorumluluğun Modalitelerinin Belirsizliğine Yönelik Eleştirilerin Değerlendirilmesi

Güven sorumluluğuna ilişkin dile getirilen bir diğer eleştirinin, sorumluluğun modalitelerinin, yani sonuçlarının belirsizliğine ilişkin olduğu anımsanacaktır. Zararın kapsamına, kusurun ispatına, yardımcı kişilerin sorumluluk rejimine ve sorumluluğun zamanaşımına uygulanacak kuralların hangilerinin olduğu konusunda hukuki kesinlik olmaması öğretide güven sorumluluğuna zaten eleştirel yaklaşan yazarların sıkça dile getirdiği bir diğer argüman olmuştur⁹⁹. Kuşkusuz sorumluluğun modalitelerinin belirsiz olması, sorumluluğun hukuki niteliğine ilişkin çeşitli görüşlerin bulunmasının en doğal sonucudur¹⁰⁰. Bu yönde İsviçre hukukunda güven sorumluluğuna sözleşmesel sorumluluğa ilişkin kuralların mı, haksız fiil rejiminin mi, yoksa kendine özgü karma bir kurallar bütününe mü uygulanması gerektiği belir-

⁹⁸ BGE 142 III 84, 3. 3.

⁹⁹ Bkz. **Chappuis**, s. 32-33; **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.05.

¹⁰⁰ **Kuonen**, s. 356.

sizliğini korumaktadır¹⁰¹. Bununla birlikte Federal Mahkeme'nin güven sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımına haksız fiil sorumluluğunun zamanaşımının uygulanacağına karar verdiği belirtilmelidir¹⁰².

Gerekçesi tatmin edicilikten uzak olsa da güven sorumluluğunun hukuki niteliği ve tâbi olduğu kurallar bakımından Yargıtay'ın tutumunun çok daha açık olduğu ifade edilmelidir. Hukuk Genel Kurulu, 2022 yılında verdiği bir kararda şu ifadelere yer vermiştir¹⁰³: “(...) güven sorumluluğu, culpa in contrahendo sorumluluğunu da kapsayan ve sözleşme sorumluluğu hükümlerine dayanan kendine özgü bir sorumluluk halidir. Bu durumda güven sorumluluğunun ihlali halinde öncelikle sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulanacak, hüküm bulunmaması halinde dava tarihi itibarıyla somut olaya uygulanması gereken (...) haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanacaktır.” Dolayısıyla en azından Türk hukuku için, güven sorumluluğunun modalitelerinin belirsizliğine ilişkin eleştirinin geçerli olmadığını ve bu sorumluluk için TBK m. 112 vd. hükümlerinin uygulama bulacağını ifade etmek mümkün gözükmemektedir¹⁰⁴.

SONUÇ

Sözleşmesel sorumluluk ve haksız fiil sorumluluğunun arasındaki gri alanda yer alan ve Kanun'da açıkça düzenlenmeyen güven sorumluluğu kavramı, başta öğretinin ardından da yargı kararlarının etkisiyle Türk-İsviçre hukuk sistemlerine kendine yer edinmiş bir sorumluluk türüdür. Hâkimin hukuk yaratması neticesinde kurulan bu sorumluluğa yönelik olarak özellikle İsviçre öğretisinde birtakım sert eleştirilerin dile getirildiği görülmektedir. Bu eleştirilerin önemli bir kısmı sorumluluğun dogmatik temellerine ilişkindir. Bu teoriyi eleştiren yazarlar, güven sorumluluğunun Alman haksız fiil hukuku düzenlemeleri düşünüldüğünde bu sistemin kendi içinde tutarlı bir şekilde işlerlik kazanabileceğine, ancak aynı sonuca bir genel haksız fiil hükmü ihtiva eden (OR 41) İsviçre hukuku açısından ulaşılamayacağına

¹⁰¹ **Schwenzer/Fountoulakis**, N. 52.05; **Kuonen**, s. 356 vd. Karma bir rejim uygulanması gerektiği yönünde **Müller**, Einl. in das OR, N. 344-346. Sözleşmesel sorumluluk rejiminin uygulanması gerektiği yönünde **Huguenin**, N. 977-978; **Demircioğlu**, s. 173-174.

¹⁰² Bkz. BGE 194 III 390. Kararın Türkçe tercümesi için **Kaşak**, Fahri Erdem: “İsviçre Federal Mahkemesi'nin Güven Sorumluluğunun Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresine İlişkin 13.5.2008 Tarihli (BGE 194 III 390) Kararı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 17, Sayı 1-2, 2013, s. 1803 vd.

¹⁰³ Yargıtay HGK, E. 2019/173; K. 2022/570, T. 19.4.2022.

¹⁰⁴ Kararda haksız fiil hükümlerinin kıyasen uygulanmasının temelinde TBK m. 114, f. II'de yapılan yollamanın bulunduğu düşünülmektedir.

işaret etmektedir. Bir diğer eleştiri, sorumluluğun sınırlarının silik, belirsiz ve riskli bir şekilde geniş olduğuna yöneliktir. Son olarak, güven sorumluluğuna uygulanacak kurallara (sorumluluğun modalitelerine ilişkin) bir fikir birliğinin bulunmaması da eleştiri konusu olmuştur.

Bu çalışmada, İsviçre öğretisinde dile getirilen bu eleştiriler Türk hukuku özelinde incelenmeye çalışılmıştır. Kanaatimce, sorumluluğun dogmatik temellerine ilişkin eleştiriye Türk hukuku açısından da katılmak mümkündür. Gerçekten de güven sorumluluğunun tartışılmasına sebebiyet veren uyuşmazlıklara bakıldığında, bunların haksız fiilin hukuka aykırılık unsurunun - *Alman hukukunun etkisinden sıyrılarak* - daha farklı bir şekilde yorumlanması yoluyla aşılabileceği söylenebilir. Zira Türk haksız fiil hukuku, TBK m. 49, f. 1’de yer alan genel hüküm sayesinde, hakkaniyete aykırı olduğu söylenebilecek bu tür uyuşmazlıklar bakımından çözüm üretme esnekliğine zaten sahiptir. Bu nedenle ortada bir kanun boşluğu bulduğundan bahsetmek güçtür.

Sorumluluğun sınırlarının silikliğine ve olası genişliğine ilişkin eleştiri de Türk hukuku açısından geçerlidir. Güven sorumluluğunun tartışıldığı Yargıtay kararlarına göz atıldığında, güven sorumluluğunun taraflarca neredeyse bir “joker” gibi sıkça ileri sürüldüğü ve bazen de bu çabaların Yargıtay nezdinde karşılık bulduğu görülmektedir. Her ne kadar İsviçre öğretisinde son yıllarda güven sorumluluğunun kabul edildiği mahkeme kararlarına rastlanmasa da Yargıtay’ın aksi yönde bir eğilimi bulunmaktadır. Öyle ki, Yüksek Mahkeme, sözleşmesel sorumluluk hükümlerine göre çözüme kavuşturulmaya elverişli uyuşmazlıklarda dahi güven esasına dayalı sorumluluk kurma yolunu tercih edebilmektedir. Bununla birlikte, sorumluluğun sonuçlarına ilişkin belirsizliğe yönelik eleştirinin Türk hukuku açısından aynı derecede geçerli olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Zira Türk hukuku öğretisi ve yargı kararlarında, güven sorumluluğunun söz konusu olduğu hâllerde sözleşmesel sorumluluğa ilişkin kuralların uygulanacağı konusunda bir görüş birliği bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyol**, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, Filiz, İstanbul 2006. ('Dürüstlük Kuralı')
- Akyol**, Şener: Medeni Hukukta Çelişki Yasağı, Vedat, İstanbul 2007.
- Albayrak**, Hakan: Bir İsviçre Federal Mahkemesi Kararı Işığında Altında Hukuki Görünüm Sorumluluğu, Güven Sorumluluğu ve Kambiyo Hukuku Sorumluluklarının Karşılaştırılması; Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan, Adalet, Ankara 2009.
- Banakas**, Stathis: "Unde Venis et Quo Vadis: European Tort Law Revisited", Swiss Review of International and European Law, Cilt 18, Sayı 4, 2008, s. 295-320.
- Barlas**, Nami: "Başkasının Sözleşme İlişkisine Müdahale Sebebiyle Sorumluluk", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt 1, On İki Levha, İstanbul 2010.
- Bärtschi**, Harald: Verabsolutierte Relativität - Die Rechtsstellung des Dritten im Umfeld von Verträgen, Schulthess, Zürich 2009.
- Basler Kommentar zum Obligationenrecht**, 7. bası, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2024. (BSK/İşleyen)
- Başalp**, Nilgün: Sorumsuzluk Anlaşmaları, On İki Levha, İstanbul 2011
- Benedict**, Jörg: Culpa in Contrahendo, Band I - Historisch-kritischer Teil, Mohr Siebeck, Tübingen 2018.
- Berger**, Bernhard: Verhaltenspflichten und Vertrauenshaftung, Stämpfli, Bern 2000.
- Berger**, Bernhard: "Zur Unterscheidung Zwischen Rechtsscheinhaftung und Vertrauenshaftung – Zugleich Eine Besprechung von BGE 128 III 324", recht, Heft 6, 2002, s. 201-220. ('Unterscheidung')
- Bosshard**, Eric: Neuere Tendenzen in der Lehre zum Begriff der Widerrechtlichkeit nach Art. 41 OR, Schulthess, Zürich 1988.
- Brehm**, Roland: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, OR Art. 41-61, 5. Auflage, Stämpfli, Bern 2021.
- Bucher**, Eugen: "Vertrauenshaftung: Was? Woher? Wohin?", Richterliche Rechtsfortbildung in Theorie und Praxis, Festschrift für Hans Peter Walter, Schulthess, Bern 2005.

- Bussani, Mauro/Palmer, Vernon Valentine:** “The Notion of Pure Economic Loss and Its Setting,” *Pure Economic Loss in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
- Canaris, Claus-Wilhelm:** *Die Vertauenshaftung im deutschen Privatrecht*, Beck, Münih 1971.
- Chappuis, Christine:** “Responsabilité fondée sur la confiance: un tour d’horizon”, *La responsabilité fondée sur la confiance : Journée de la responsabilité civile 2000*, Schulthess, Zürih 2001.
- Çağlayan Aksoy, Pınar:** *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini*, On İki Levha, İstanbul 2016.
- Demircioğlu, Huriye Reyhan:** *Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa in Contrahendo Sorumluluğu)*, Yetkin, Ankara 2009.
- Deniz, Defne:** *Güven İlkesinin Türk Borçlar Kanunu’ndaki Temsil İlişkinine Yansımaları*, On İki Levha, İstanbul 2022.
- Durak, Yasemin:** “Güven Sorumluluğu ve Culpa in Contrahendo”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1, 2017, s. 239-288.
- Eminoğlu, Cafer:** *Konzern/Gesellschaftengruppe*, On İki Levha, İstanbul 2013.
- Eren, Fikret:** *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 28. bası, Yetkin, Ankara 2023.
- Gezder, Ümit:** *Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, Beta, İstanbul 2010.
- Honsell, Heinrich/Isenring, Bernhard/Kessler, Martin A.:** *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, 5. bası, Schulthess, Zürih 2013.
- Huguenin, Claire:** *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, Schulthess, Zürih 2004.
- İnceoğlu, M. Murat:** *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil*, On İki Levha, İstanbul 2009.
- Kalkan Oğuztürk, Burcu:** *Güven Sorumluluğu*, Vedat, İstanbul 2008.
- Kapancı, K. Berk:** *Ahlaka Aykırı Bir Fiille Kasten Verilen Zararın Tazmini*, Vedat, İstanbul 2016.
- Kaşak, Fahri Erdem:** “İsviçre Federal Mahkemesi’nin Güven Sorumluluğunun Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresine İlişkin 13.5.2008 Tarihli (BGE 194 III 390) Kararı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1-2, 2013, s. 1803-1812.

- Keller, Max:** “Ist Eine Treu und Glauben Verletzende Schädigung Widerrechtlich?”, recht 1987, s. 136-137.
- Kırca, Çiğdem:** Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip:** Bir Yetki Belgesi ile Kanıtlanan Temsil Yetkisinin Geri Alınmasında Üçüncü Kişilerin İyi Niyetinin Korunması Açısından BK m. 33/II, 34/II ve 37 karşısında BK m. 36/II'nin Uygulama Alanının Belirlenmesi”, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Anısına Armağan, Seçkin, Ankara 1990.
- Koller, Alfred:** “Grundzüge der Haftung für reinen Vermögensschaden”, AJP, Sayı 11, 2020, s. 1381-1395.
- Kuonen, Nicolas:** La responsabilité précontractuelle, Schulthess, Zürich 2007.
- Kurtulan, Gökçe:** “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”, MÜHFHAD, Cilt 23, Sayı 1, 2017, s. 465-504.
- Looschelders, Dirk:** “Pre-Contractual Obligations and the Concept of Culpa in Contrahendo in German Law”, The Formation of Contract, Nomos Verlag, Baden-Baden 2015.
- Loser, Peter:** Die Vertrauenshaftung im schweizerischen Schuldrecht, Stämpfli, Bern 2006.
- Müller, Christoph:** Christoph: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Art. 1-18 OR, Stämpfli, Bern 2018.
- Münchener Kommentar zum BGB,** Band 1, 7. Auflage, 2016, §§ 1-240 BGB. (MüKoBGB/İşleyen)
- Okutan Nilsson, Gül:** “Şirketler Topluluğunda Güvenden Doğan Sorumluluk”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2013, s. 35-54.
- Nomer, Haluk Nami/Akbulut, Pakize Ezgi:** Medeni Hukuka Giriş Bölüm I, Filiz, İstanbul 2022
- Peter, Henry:** “Le responsabilité fondée sur la confiance en droit des sociétés”, Journée de la responsabilité civile 2000: La responsabilité fondée sur la confiance/Vertrauenshaftung, Schulthess, Zürich 2001.
- Pulaşlı, Hasan:** “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğunun Temel Nitelikleri ve Hâkim Şirketin Güven Sorumluluğu”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1-2, 2007, s. 259-278.

- Riske**, Olivier: La responsabilité précontractuelle dans le processus d'uniformisation du droit privé européen, Helbing Lichtenhahn, Basel 2016.
- Roberto**, Vito/**Kuzniar**, Nadia: Ein Vierteljahrhundert Vertrauenshaftung", AJP, Sayı 11, 2019, s. 1105-1111.
- Sanlı**, Kerem Cem: Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi, Arıkan, Ankara 2007.
- Schaefer**, Hans-Bernd: "Liability of Experts for Pure Economic Losses, an Economic Analysis with Special Reference to German Cases", University of Berkeley Law and Economics Workshop, Year 2001, Paper 8.
- Schmid**, Jörg: "Vertrauenshaftung bei Formungültigkeit", Richterliche Rechtsfortbildung in Theorie und Praxis, Festschrift für Hans Peter Walter, Schulthess, Bern 2005.
- Schwenzer**, Ingeborg: "Rezeption deutschen Rechtsdenkens im schweizerischen Obligationenrecht", Schuldrecht, Rechtsvergleichung und Rechtsvereinheitlichung an der Schwelle zum 21. Jahrhundert, Mohr Siebeck, Tübingen 1999
- Schwenzer**, Ingeborg/**Fountoulakis**, Christiana: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 8. Aufl., Stämpfli, Bern 2020.
- Serozan**, Rona: Serozan Hukukta Yöntem - Mantık (yayına hazırlayan: Yeşim M. Atamer), On İki Levha, İstanbul 2024.
- Serozan**, Rona: Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, Beta, İstanbul 2007. ('Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme')
- Sert Sütçü**, Selin: "Güven Sorumluluğu Kavramı ve Yargıtay'ın Güven Sorumluluğuna Yaklaşımı", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Cilt 12, Sayı 28, 2020, s. 193-212.
- Sommer**, Ueli: "Vertrauenshaftung, Anstoss zur Neukonzeption des Haftpflicht und bligationenrechts?", AJP, Sayı 9, 2006, s. 1031-1041.
- Tandoğan**, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku, 2. bası, Vedat, İstanbul 2010.
- Ülgen**, Hüseyin: Türk Ticaret Hukukunda Hukuki Görünüş Nazariyesi, Vedat, İstanbul 2005.

- von Jhering**, Rudolf: *Culpa in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfection gelangten Verträgen*, 1861, 4 Jherings Jahrbücher 1.
- Yalman**, Süleyman: *Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Sorumluluk*, Seçkin, Ankara 2006.
- Walter**, Hans Peter: “Die Vertrauenshaftung: Unkraut oder Blume im Garten des Rechts?”, ZSR, Cilt 120, Sayı 1, 2001, s. 79-100.
- Walter**, Hans Peter: “La responsabilité fondée sur la confiance dans la jurisprudence du Tribunal fédéral”, Journée de la responsabilité civile 2000: La responsabilité fondée sur la confiance/Vertrauenshaftung, Schulthess, Zürich 2001.
- Werro**, Franz: “Haftung für fehlerhafte Auskunft und Beratung - braucht es die Rechtsfigur der Vertrauenshaftung?”, recht 2003, s. 12-20.
- Wick**, Markus: “Die Vertrauenshaftung im schweizerischen Recht,” AJP 1995, s. 1270-1282.
- Wiegand**, Wolfgang: “Die Canaris-Rezeption in der Schweiz – Vertrauenshaftung und «einheitliches gesetzliches Schuldverhältnis» im Schweizer Recht”, Festschrift für Claus-Wilhelm Canaris zum 70. Geburtstag, Band II, Beck, Münih 2007.